

10. Tempus (2018). Higher Education in Ukraine: National Report. Brussels : European Commission. [in English]

11. Knight, J. (2020). Internationalization of Higher Education: Challenges and Opportunities. International Journal of Educational Development. №74. Pp. 102–110. [in English]

12. Global Education Monitoring Report Team. (2023). Technology in education: A tool on whose terms? Global Education Monitoring Report 2023 [Technology in education: A tool on whose terms?]. Paris : UNESCO. (GEM Report). URL: <https://unesco.org> [in English]

13. OECD. (2022). Digital higher education: emerging quality standards, practices and supports. OECD Working Paper EDU/WKP(2022)19. Paris : OECD Publishing. 97 p. [in English]

14. Kyjiv's'ka shkola ekonomiky [Kyiv School of Economics]. (2021). Dual'na osvita dlja derzhavnyh sluzhbovciv: vyklyky ta praktyky [Dual education for civil servants: challenges and practices] : zvit. Kyiv : KSE. 214 p. [in Ukrainian]

15. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine]. (n.d.). Dual'na osvita [Dual education]. Oficijnyj vebportal MON Ukrainy

[Official web portal of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua> [in Ukrainian]

16. Gupta, S. K., Srivastava, T. (2024). Assessment in undergraduate competency-based medical education: a systematic review. Cureus. 16(4). [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕРНУХА Юрій – аспірант кафедри цифрових технологій і професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасний стан підготовки майбутніх фахівців галузі управління та адміністрування в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHERNUKHA Yurii – graduate student of the Department of Digital Technologies and Professional Education Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky.

Scientific interests: the current state of training future specialists in the field of management and administration in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.

Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.

УДК 37.013.3:81'242

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-222-541-545

ЮСЬКОВ Олександр –

аспірант 1-го року навчання

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1340-2979>

e-mail: o.yuskov@vspu.edu.ua

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПОДІЛЛІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.)

Стаття присвячена комплексному історико-педагогічному дослідженню генези та особливостей становлення професійної іноземної підготовки на Поділлі у з період другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття. У роботі здійснюється ретроспективний аналіз освітніх процесів, що відбувалися на теренах Подільського краю, який у зазначений час виступав специфічним соціокультурним пограниччям, де перетиналися впливи української, польської, єврейської та західноєвропейської інтелектуальних традицій.

Метою дослідження є виявлення ключових етапів формування системи навчання іноземних мов та з'ясування чинників, що зумовили трансформацію мовної освіти від елітарно-академічної до професійно-орієнтованої. Доведено, що у другій половині ХІХ століття вивчення іноземних мов (переважно латинської, грецької, французької, німецької) відбувалося у чоловічих класичних та жіночих гімназіях, духовних чоловічих та жіночих єпархіальних училищах. Особливу увагу в статті приділено аналізу діяльності освітніх осередків Кам'яця-Подільського та Вінниці. Висвітлено роль перших інститутів народної освіти (ІНО) у 20-х роках ХХ століття, які заклали підвалини для підготовки професійних кадрів – викладачів іноземних мов у нових політико-економічних умовах. Доведено, що професійна іноземна підготовка на Поділлі пройшла складний шлях від супутньої дисципліни до самостійного напрямку професійної освіти. Поділля стало потужним освітнім хабом. Створення чоловічих та жіночих гімназій, а згодом – Інститутів народної освіти, заклало фундамент для формування перших фахових вимог до вчителя іноземної мови як окремої професії. Доведено, що Поділля виступало своєрідним «культурним порубіжжям», де західноєвропейські освітні впливи зустрічалися з місцевими традиціями. Це зумовило високу потребу в іноземних мовах у торговельній, ремісничій та інтелектуальній сферах регіону. Доведено, що досвід діяльності закладів освіти Поділля може слугувати підґрунтям для вдосконалення системи й організації сучасного освітньо-виховного процесу в педагогічних закладах освіти України з іноземної підготовки.

Ключові слова: чоловічі духовні училища, жіночі єпархіальні училища, жіноча гімназія, чоловіча гімназія, Поділля, іноземна освіта, стародавні мови, нові мови, Інститут Народної освіти, учительський інститут.

YUSKOV Oleksandr –

First-Year Postgraduate Student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1340-2979>

e-mail: o.yuskov@vspu.edu.ua

HISTORICAL ORIGINS OF THE FORMATION OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE TRAINING IN PODILLIA (SECOND HALF OF THE 19TH - FIRST HALF OF THE 20TH CENTURY)

The article is devoted to a comprehensive historical and pedagogical study of the genesis and features of the formation of professional foreign language training in Podillia in the period from the second half of the 19th - first half of the 20th century. The work carries out a retrospective analysis of educational processes that took place in the territory of the Podillia region, which at that time was a specific socio-cultural borderland, where the influences of Ukrainian, Polish, Jewish and Western European intellectual traditions intersected.

The purpose of the study is to identify key stages in the formation of the foreign language teaching system and to clarify the factors that led to the transformation of language education from elite-academic to professionally-oriented. It is proven that in the second half of the 19th century, the study of foreign languages (mainly Latin, Greek, French, German) took place in men's classical and women's gymnasiums, religious men's and women's diocesan schools. The article pays special attention to the analysis of the activities of educational centers in Kamianets-Podilskyi and Vinnytsia. The role of the first institutes of public education (INE) in the 1920s, which laid the foundation for the training of professional personnel - teachers of foreign languages the new political and economic conditions, is highlighted. It is proven that professional foreign language training in Podillia has gone a difficult path from a related discipline to an independent direction of professional education. The experience of this period, which combined a deep philological base with an orientation towards the practical use of the language, is extremely relevant for the modern reform of pedagogical education and the improvement of foreign language education strategies in Ukraine.

Key words: men's theological schools, women's diocesan schools, women's gymnasium, men's gymnasium, Podillia, foreign language education, ancient languages, new languages, Institute of Public Education, teacher training institute.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Для досягнення Україною ключових цілей сталого розвитку надзвичайно важливим є створення інноваційної системи підготовки вчителів у сфері іншомовної освіти. Така система має ґрунтуватися на відкритості до змін, суспільного обговорення, а також бути спрямованою на підвищення статусу педагогів у державі. Втілення цих пріоритетів передбачає звернення до освітньої спадщини видатних науковців і практиків минулого.

Сучасні реформи педагогічної освіти в Україні здійснюються в межах стратегічного курсу на інтеграцію до європейського освітнього простору. Це особливо помітно у сфері вивчення іноземних мов, де вже тривалий час впроваджуються рекомендації Ради Європи щодо навчання, викладання та оцінювання мов.

Рівень академічної, професійної та особистісної мобільності сучасної людини значною мірою визначається володінням найпоширенішими іноземними мовами. Відтак якісна іншомовна освіта є важливим чинником успішної самореалізації особистості в майбутньому.

У цьому контексті національний досвід іншомовної освіти становить особливу цінність, оскільки на українських землях з давніх часів складалося середовище, сприятливе до опанування іноземних мов.

Однією з ключових проблем розвитку професійної іншомовної підготовки на Поділлі в першій чверті ХХ століття залишалася фахова підготовка вчителів. Вагому роль у формуванні особистості педагога регіону відігравали заклади освіти Поділля.

Аналіз сучасних досліджень та публікацій. Сучасні дослідники висвітлюють різні аспекти підготовки вчителя. Питанням становлення педагогічної освіти й підготовки педагогічних кадрів в Україні займаються такі українські вчені: Л. Вовк, М. Євтух, Т. Зузяк, О. Лавріненко, В. Майборода, М. Ярмаченко. Історико-педагогічному дослідженню окремих аспектів розвитку вітчизняної системи іншомовної професійної підготовки присвячені праці В. Безлюдної, І. Волохівська, О. Місечко, Н. Сейко, С. Хмелівської та ін. Проте історіографічний огляд наукової літератури

засвідчує, що питання становлення іншомовної професійної підготовки в освітніх закладах Поділля висвітлено недостатньо.

Метою статті є висвітлення історичних витоків становлення професійної іншомовної підготовки на Поділлі (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.)

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження еволюції іншомовної підготовки в освітніх закладах Поділля у другій половині ХІХ – першій половині ХХ століття, а також аналіз методик викладання іноземних мов, структури підручників і навчальних матеріалів, узагальнення педагогічного досвіду викладачів із урахуванням суспільно-політичних та соціально-економічних умов становлять надзвичайно цінну основу для подальшого впровадження цих напрацювань у систему педагогічної освіти України в післявоєнний період ХХІ століття.

В освітніх закладах Поділля активно впроваджувалися й вивчалися нові європейські та стародавні мови, приділялася увага культурним надбанням інших народів, формувалися сталі традиції іншомовної освіти. Це свідчить про глибоке європейське коріння та устремління наших предків.

Зокрема, в духовних повітових чоловічих училищах Поділля вивчалися французька, німецька та єврейська мови ще у першій половині ХІХ століття, вивчення мов відбувалося за вибором. Упродовж 1867–1870 рр. відбулося вдосконалення методики викладання уроків з іноземних мов у духовних училищах. Особливу увагу було акцентовано на тому, що в духовних училищах перевага надавалася буквальному заучуванню вихованцями уроків на пам'ять. Викладачам було рекомендовано чітко пояснювати учням матеріал, більше звертати увагу на процес розуміння учнями навчального матеріалу [4].

В жіночих училищах духовного відомства (м. Кам'янець-Подільський) та єпархіальних жіночих училищах (м. Тульчин) згідно зі статутом 1868 р. до необов'язкових предметів відносилися нові мови. Аналіз низки архівних документів свідчить, у 1884–1885 н.р. в Тульчинському єпархіальному училищі французьку мову вивчали вже 25 % учениць, проте у 1905–1906 н.р. в

французька мова викладалася уже в усіх 5-их класах. Особлива увага зосереджувалася на виконанні письмових робіт з нових мов та доборі їх тематики, яка мала бути послідовною, відповідати віковим особливостям і можливостям вихованок. Під час призначення таких робіт враховувалися як аспекти формального розвитку, так і формування навичок грамотного літературного й граматично правильного письма, а також усвідомлене засвоєння вивченого матеріалу, уміння стилістично та логічно викладати власні думки [ДАХМО, ф. 315. оп.1, спр.465, арк. 80].

Як зазначає Т. Зузяк, «з уведенням в дію «Статуту єпархіальних жіночих училищ» змінювався і статус випускниць училища – вони отримали право на звання домашньої вчительки, що на практиці означало можливість обіймати посади вчительок початкової школи» [5].

В чоловічих гімназіях Поділля наприкінці XIX – першій чверті XX століття викладалися польська, латинська, грецька, французька та німецькі мови. Згідно нового статуту гімназій у 1828 р. було введено грецьку мову та збільшено години на вивчення латинської та німецької мов, окрім того вивчалися і нові мови – німецька та французька. Після запровадження у 1843 році обов'язкового вивчення грецької мови стародавні мови посіли стале місце в навчальних планах гімназій. Слід зазначити, що введення обов'язкового курсу грецької мови було зумовлене переважно політичними мотивами, зокрема прагненням забезпечити релігійно-моральне виховання учнів в імперському дусі. Водночас уже в 1852 році, після впровадження нових навчальних планів для гімназій, кількість годин, відведених на вивчення грецької мови, було скорочено. Особливістю чоловічих гімназій Поділля було те, що до 1847 р. польська мова була обов'язковою для вивчення [6].

У 1864 році було ухвалено новий «Статут гімназій», відповідно до якого гімназії поділялися на класичні, реальні та прогімназії. Згідно з цим статутом реальні гімназії були прирівняні до класичних, однак вивчення стародавніх мов – латинської та грецької – у них було замінено курсами сучасних європейських мов, зокрема французької, німецької та англійської. У 1871 р. новий «Статут гімназій та прогімназій» виділив гімназії як самостійні середні освітні заклади з вивченням стародавніх мов (латинської та грецької), які вивчалися в обсязі 49 год. на тиждень та 36 год. на тиждень відповідно. Одним із нововведень статуту стали дидактичні засоби, спрямовані на активізацію розумової діяльності учнів. Зокрема, значну увагу було приділено письмовим вправам зі стародавніх мов, кількість яких становила від шести до восьми щодня, тоді як з німецької та французької мов такі роботи виконувалися лише двічі на місяць. Наведемо статистичні відомості, зокрема, у Кам'янець-Подільській гімназії у 1887 р. навчалось з 495 учнів німецькій мові навчалися 160 учнів, французькій – 221 учень [ДАВіО, ф. 319. оп.1, спр.407, арк. 18].

З 60-х рр. XIX значний внесок у підготовку вчителів на Поділлі зробили жіночі середні

зклади освіти – гімназії, де володіння новими мовами набуло значного поширення. Як зазначає О. Місечко «жіноча освіта суттєво посприяла заповненню вакансій домашніх учительок іноземних мов власними кадрами замість учителів-іноземців» [7]. Від часу заснування у 1858 році перших середніх жіночих навчальних закладів Відомства імператриці Марії – маріїнських жіночих училищ (м. Кам'янець-Подільський), які згодом були перейменовані на гімназії, вони також виконували функцію підготовки дівчат до педагогічної діяльності. У цих закладах нові іноземні мови (французька та німецька) посідали пріоритетне місце у формуванні майбутніх домашніх учительок. Популярність іноземних мов як важливої складової домашньої освіти зумовила значний обсяг їх викладання в навчальних планах жіночих гімназій: на вивчення французької мови протягом усього періоду навчання відводилося 28 тижневих годин, а німецької – 23 години [7]. До змісту іншомовної освіти в жіночих гімназіях входило читання історичної, філософської та ораторської прози XVIII–XIX століть, драматичних творів, а також романів Вальтера Скотта, Джорджа Байрона і Альфреда Теннісона. Вивчення давніх мов мало переважно виховне та світоглядне спрямування, тоді як опанування нових іноземних мов вирізнялося прагматичним і комунікативним значенням. Упродовж декількох десятиліть навчальні плани не зазнавали значних змін, зокрема в 1874–1875 н. р. зменшилася кількість годин на вивчення іноземних мов [10]. На початку XX ст. у Вінницькій міністерській жіночій гімназії та Немирівській жіночій гімназії німецька і французька мови були обов'язковими предметами. Варто зазначити, що єдиною жіночою гімназією на Поділлі, де вивчали англійську мову була – Кам'янець-Подільська Славутинська приватна жіноча гімназія.

Після Лютневої революції та встановлення влади Тимчасового уряду в Україні істотних змін в освітній політиці спочатку не відбулося. Однак 25 листопада 1917 року Центральна Рада ухвалила закон, за яким усі державні установи на відповідній території підпорядковувалися урядові Української Народної Республіки. Згодом, 5 грудня 1917 року, було прийнято рішення передати всі школи та інші освітні заклади, що діяли в межах УНР, до відання новоствореного Генерального секретаріату освіти. Щодо вивчення іноземних мов, то в нововідкритих гімназіях зміст навчання майже не відрізнявся від попереднього. Водночас у зв'язку із запровадженням у школах українознавства Генеральний секретаріат освіти застосував так званий «принцип скорочення предметів», відповідно до якого передбачалося зменшення обсягу викладання латинської мови. Серед нових мов, як і раніше, переважно викладали німецьку та французьку, тому до штатного розпису шкіл входила посада вчителя «чужих мов» [7]. Таким чином, у процесі формування в Україні єдиної шкільної системи іноземні мови виконували важливу культурно-пізнавальну функцію, виступаючи засобом прилучення учнів до культурних надбань інших народів. Проте проблема у вчителів

іноземних мов у 20-х – на початку 30-х років ХХ століття була дуже великою, мови в школах викладалася нерегулярно і залежно від наявності в школі вчителя.

Уже в березні 1919 року розпочався черговий етап реформування шкільної системи. У травні того ж року стартував поступовий процес закриття навчальних закладів, унаслідок чого до кінця 1919 року більшість освітніх установ Поділля припинила свою діяльність [9].

Окремої уваги заслуговує єдиний на Поділлі Український державний університет, відкритий у жовтні 1918 року в Кам'янці-Подільському, який у 1920 році було реорганізовано в Інститут теоретичних наук. Відповідно до навчальних планів Інституту соціальних наук, на його літературно-лінгвістичному відділенні здійснювалася підготовка фахівців зі стародавніх мов [7].

На початку 1920 року розпочався процес формування перших радянських освітніх установ. Зокрема, колишні учительські інститути були реорганізовані в Інститути народної освіти (ІНО). Реформування педагогічної освіти в 1920–1921 роках здійснювалося в межах загальнонаціональної освітньої концепції. На початку 20-х років ХХ століття ІНО в Україні розглядалися не лише як педагогічні, а й як професійно-педагогічні заклади, у яких основний акцент робився на підготовці до практичної педагогічної діяльності. Порівняно з колишніми учительськими інститутами та семінаріями, педагогічна підготовка в них доповнювалася більш ґрунтовною науковою базою. На початковому етапі організаційна структура ІНО включала чотири факультети: шкільної, дошкільної, позашкільної освіти та трудових процесів. Відділення з підготовки вчителів іноземних мов входили до складу факультетів шкільної освіти [ДАВіО, Ф. Р-1941, оп.1, спр.2, арк. 9].

Державна політика щодо іноземних мов зазнала змін, закріплених постановою ЦК ВКП(б) від 6 вересня 1929 р. «Про вивчення іноземних мов активістами-партійцями». Цей документ надав вивченню мов подвійного сенсу: поряд із народногосподарською необхідністю (опанування зарубіжного технічного й наукового досвіду) з'явилося ідеологічне обґрунтування – потреба безпосереднього залучення партійних кадрів до суспільно-політичного життя та роботи компартій ключових країн. Найважливішими визнали англійську та німецьку мови – як такі, що належать державам-лідерам у науково-технічному прогресі. Перед державними видавництвами поставили завдання наростити випуск словників, підручників, самовчителів та хрестоматій із фаховою термінологічною спрямованістю. Це спричинило зростання суспільного попиту на володіння іноземними мовами та на викладачів. У 1929 році, зважаючи на нові реалії, в ІНО відбулося друге масове відкриття відділів іноземних мов. Проте система ІНО в Україні, яка була частиною педагогічної освіти, припинила своє існування вже 1930 року. Причиною стала уніфікація республіканських мереж вищої освіти на загальносоюзному рівні. Виконуючи липневу постанову союзного уряду про реорганізацію вишів, технікумів і робітфаків,

РНК УСРР 11 серпня 1930 р. ухвалила рішення про ліквідацію ІНО. Відтепер центральним закладом вищої педагогічної школи ставав педагогічний інститут. В Україні почали функціонувати інститути соціального виховання та педагогічні інститути професійної освіти. Лише після постанови ЦК ВКП(б) від 25 серпня 1932 р. «Про навчальні програми та режим у початковій і середній школі» в радянській школі почали наполягати на систематичному й обов'язковому вивченні іноземних мов [1]. Таким чином, іноземну мову було внесено до переліку основних навчальних предметів, і вона стала обов'язковою дисципліною. Викладання розпочиналося з 4-го класу в усіх міських школах, а також у школах сільської молоді та зразкових школах на селі. Для інших сільських шкіл передбачалося враховувати наявність кваліфікованих викладачів. Перелік мов, що вивчалися, складався з німецької, англійської та французької. До викладання дозволялося залучати лише осіб, які мали відповідну спеціальну підготовку.

На Поділлі на базі Вінницького педагогічного інституту у 1933 р. на мовно-літературному та історичному факультетах були запроваджені додаткові спеціалізації з іноземних мов, і лише в 1949 році було засновано факультет іноземних мов. Орієнтуючись на зведений звіт педагогічних вузів на початок 1950 – 1951 навчального року, можна з упевненістю сказати, що з цього року в Україні підготовка майбутніх учителів іноземних мов здійснювалася в чотирьох 4-річних педінститутах, на факультетах, серед яких Вінницький педагогічний інститут [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, звернення до історико-педагогічної спадщини, важливою складовою якої була іншомовна підготовка у закладах освіти Поділля другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття, має суттєве науково-практичне значення. Розвиток іншомовної підготовки на Поділлі не був ізольованим процесом. Він безпосередньо залежав від політичних змін (перехід до радянської системи) та багатонаціонального складу регіону (українці, поляки, євреї, німці). Це створювало природне середовище для багатомовності.

Варто зазначити, що вивчення іноземних мов трансформувалося: у ХІХ ст. воно мало переважно «класичний» характер (латинська, грецька мови), на початку ХХ ст. відбулося становлення нових мов – французької, німецької, англійської.

Поділля стало потужним освітнім хабом. Створення чоловічих та жіночих гімназій, а згодом – Інститутів народної освіти, заклало фундамент для формування перших фахових вимог до вчителя іноземної мови як окремої професії.

Поділля виступало своєрідним «культурним порубіжжям», де західноєвропейські освітні впливи зустрічалися з місцевими традиціями. Це зумовило високу затребуваність іноземних мов у торговельній, ремісничій та інтелектуальній сферах регіону.

Досвід діяльності закладів освіти Поділля може слугувати підґрунтям для вдосконалення

системи й організації сучасного освітньо-виховного процесу в педагогічних закладах освіти України з іншомовної підготовки. Історична ретроспектива показує, що успіх професійної підготовки завжди залежав від поєднання класичної академічної бази та практичних потреб суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Волтівська І. І. (2020). Розвиток змісту фахової підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах в Україні (друга половина XX ст. – початок XXI ст.): дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир. 274 с.
2. ДАВіО – Державний архів Вінницької області.
3. ДАХМО – Державний архів Хмельницької області.
4. Зузяк Т. П. Підготовка вчителя в духовних учительських школах Поділля (кінець XIX – початок XX століття). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Педагогіка*. Тернопіль, 2016. № 3. С. 6–13.
5. Зузяк Т. П. Становлення й розвиток педагогічної освіти на Поділлі (кінець XVIII – початок XX ст.): монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 452 с.
6. Колесник В. Польська і російська гімназії в Мурах в першій половині XIX ст. *Вінницькі Мури. Погляд крізь віки*: матеріали Міжнар. наук. конф. «Сзуйтський комплекс у Вінниці крізь призму століть», 9–10 верес. 2010 р. / відп. ред. К. Висоцька; Вінницький обл. краєзн. музей. Вінниця, 2011. С. 173–203.
7. Місечко О. Є. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900–1964 рр.): дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир. 2011. 606 с.
8. Оніщук І. І. Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина XX – початок XXI століття) дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця. 2019. 361 с.
9. Ряппо Я. Новий етап реформи педагогічної освіти. *Шлях освіти*. 1923. № 7–8. С. 20–34.
10. Хмельська С. І. Розвиток іншомовної освіти у середніх навчальних закладах Київської учбової округи (друга пол. XIX – поч. XX ст.): дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир. 2015. 248 с.

REFERENCE

1. Voltivs'ka, I. I. (2020). Rozvytok zmistu fahovoji pidgotovky vchytelja inozemnoji movy u pedagogichnyh navchal'nyh zakladah v Ukraini (druga polovyna XX st. – pochatok XXI st.) [Development of the content of professional training of a foreign language teacher in pedagogical educational institutions in Ukraine (second half of the 20th century – beginning of the 21st century)]: dys. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 "Zahal'na pedagogika ta istorija pedagogiky" / Zhytomyr Ivan Franko State University. Zhytomyr. 274 p. [in Ukrainian]
2. DAViO – Derzhavnyj arkhiv Vinnyts'koji oblasti [State Archive of Vinnytsia Region].
3. DAKhMO – Derzhavnyj arkhiv Khmel'nyts'koji oblasti [State Archive of Khmelnytskyi Region].
4. Zuziak, T. P. (2016). Pidgotovka vchytelja v duhovnyh uchytel's'kyh shkolah Podillja (kinec' XIX –

pochatok XX stolittja) [Teacher training in theological teacher schools of Podillia (late 19th – early 20th century)]. *Naukovi zapysky Ternopil's'koho nacional'noho pedagogichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatjuka. Pedagogika*. Ternopil. №3 6–13. [in Ukrainian]

5. Zuziak, T. P. (2017). Stanovlennja j rozvytok pedagogichnoji osvity na Podilli (kinec' XVIII – pochatok XX st.) [Formation and development of pedagogical education in Podillia (late 18th – early 20th century)]: monografija. Vinnytsia: Nilan-LTD. 452 p. [in Ukrainian]
6. Kolesnyk, V. (2011). Pol's'ka i rosij's'ka gimnaziji v Murah v pershij polovyni XIX st [Polish and Russian gymnasiums in the Walls in the first half of the 19th century]. *Vinnyts'ki Murj. Pogljad kriz' viky: materialy Mizhnar. nauk. konf. "Jezujits'kyj kompleks u Vinnyci kriz' pryzmu stolit'", 9–10 veres. 2010 r.* [Vinnytsia Walls. A look through the ages: proceedings of the International scientific conference "The Jesuit complex in Vinnytsia through the prism of centuries", Sept. 9–10, 2010] / ed. by K. Vysoc'ka; Vinnytsia Regional Museum of Local Lore. Vinnytsia. S. 173–203. [in Ukrainian]
7. Misechko, O. Ye. (2011). Formuvannja systemy profesijnnoji pidgotovky vchytelja inozemnoji movy u pedagogichnyh navchal'nyh zakladah Ukrainy (1900–1964 rr.) [Formation of the system of professional training of a foreign language teacher in pedagogical educational institutions of Ukraine (1900–1964)]: dys. ... dokt. ped. nauk: spec. 13.00.01 "Zahal'na pedagogika ta istorija pedagogiky" / Zhytomyr Ivan Franko State University. Zhytomyr. 606 p. [in Ukrainian]
8. Onishchuk, I. I. (2019). Rozvytok inshomovnoji osvity majbutnih vchyteliv humanitarnyh special'nostej u pedagogichnyh universytetah Ukrainy (sередyna XX – pochatok XXI stolittja) [Development of foreign language education of future teachers of humanities in pedagogical universities of Ukraine (mid-20th – early 21st century)]: dys. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 "Zahal'na pedagogika ta istorija pedagogiky" / Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University. Vinnytsia. 361 p. [in Ukrainian]
9. Riappo, Ya. (1923). Novyj etap reformy pedagogichnoji osvity [A new stage of pedagogical education reform]. *Shljah osvity*. S. 7–8. S. 20–34. [in Ukrainian]
10. Khmelivs'ka, S. I. (2015). Rozvytok inshomovnoji osvity u serednih navchal'nyh zakladah Kyjivs'koji uchbovoji okruhy (druga pol. XIX – poch. XX st.) [Development of foreign language education in secondary educational institutions of the Kyiv educational district (second half of the 19th – early 20th century)]: dys. ... kand. ped. nauk: spec. 13.00.01 "Zahal'na pedagogika ta istorija pedagogiky" / Zhytomyr Ivan Franko State University. Zhytomyr. 248 p. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЮСЬКОВ Олександр – аспірант 1-го року навчання Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: історичні витoki становлення професійної іншомовної підготовки на поділлі (друга половина XIX – першої половини XX ст.).

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

YUSKOV Oleksandr – First-Year Postgraduate Student Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University.

Scientific interests: historical origins of the formation of professional foreign language training in podillia (second half of the 19th - first half of the 20th century).

*Стаття надійшла до редакції 02.01.2026 р.
Стаття прийнята до друку 13.01.2026 р.*